

РАК Михайло

*здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»*

ПЛАЧИНДА Тетяна

*науковий керівник, доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри фізичної культури та спорту
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»*

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТРЕНЕРІВ З ПЛАВАННЯ

Сучасний підхід до підготовки тренерів з плавання переживає зміни у зв'язку з потребою комплексного педагогічного, психологічного, методологічного та компетентнісного підходу до формування у спортсменів правильних знань, умінь і навичок технік плавання. Цей підхід допомагає розвивати у майбутніх тренерів здатність ефективно вирішувати професійні завдання в реальних умовах в індивідуальному підході та групових заняттях.

Фахівець з плавання має використовувати у своїй професійній діяльності не лише знання з методики та техніки плавання, а і психологічні, організаційні та педагогічні навички. Робота тренера потребує розвитку, самовдосконалення та професійного зростання, так як він має працювати зі спортсменами різного рівня кваліфікації та підготовки. В професійну компетентність тренера з плавання входять такі аспекти, як практичні навички, сума знань, вміння працювати і з дітьми та молоддю, в тому числі і з дорослими, незалежно від їх рівня підготовки. Плавання має свої особливості: індивідуалізація навантажень, психологічна стійкість, координаційна складність, фізичні здібності тощо.

Метою роботи є проаналізувати теоретичні та практичні аспекти формування професійної компетентності майбутніх тренерів з плавання в умовах закладів вищої освіти на базах закладів фізичної культури і спорту.

Аналізуючи наукові роботи О. Долгової [2] можна зазначити, що професійна компетентність тренера з плавання, як педагога, є інтегральною характеристикою фахівця своєї справи. Ця характеристика охоплює розвиток педагогічних та професійних здібностей, знань, навичок, умінь, а також особистісні індивідуальні якості людини. Ці всі аспекти забезпечують професійний розвиток і самореалізацію фахівця освітньої галузі.

У науковому доробку Т. Плачинди зазначено, «... підготовка майбутніх фахівців повинна бути орієнтована не лише на здобуття спеціальних знань, а й на формування готовності до постійного професійного зростання, гнучкого реагування на зміни та комплексного виконання професійних функцій» [3]. Ми погоджуємося з науковицею, адже трансформаційні процеси в освітній галузі та вимоги сучасного ринку праці, вимагають від фахівців, зокрема фахівців фізичної культури та спорту, постійного самовдосконалення та професійного зростання.

Професійна компетентність тренера з плавання Ж.Геращенко [1] трактує як інтегральну характеристику, що поєднує знання, вміння, навички, розвинені здібності й особистісні якості, спрямовані на ефективне навчання плаванню та підготовку спортсменів. Авторка виділяє такі компоненти компетентності як методичну, педагогічну, психологічну, фізіологічну, біомеханічну, техніко-тактичну, організаційно-управлінську, комунікативну.

Водночас, Л.Рибалко у своїх працях акцентує увагу на формуванні фахових компетентностей майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, що спрямовані на інтеграцію здоров'язбережувальних технологій [4].

Фахова компетентність тренера з плавання формується за допомогою фундаментальних знань і практичних умінь. До фундаментальних знань входять такі аспекти: фізіологія, спортивна медицина, біомеханіка плавання. До практичних умінь: планування тренувального процесу, корекція помилок, діагностика техніки. Тобто, професійна компетентність є інтегральною характеристикою особистості фахівця, яка визначає його здатність успішно реалізовувати професійну діяльність відповідно до сучасних вимог галузі, забезпечуючи високу якість виконання посадових обов'язків, розвиток і самовдосконалення.

Формування професійної компетентності майбутніх тренерів з плавання реалізується через структуровану практичну складову, яка доповнює теоретичну підготовку та забезпечує перехід від знань до професійної діяльності. Цей процес включає в себе педагогічні та тренерські практики а також моніторинг рівня компетенції. Практична підготовка має декілька етапів:

- навчально-теоретичний етап, який спрямований на накопичення теоретичних знань через аудиторні заняття;
- навчально-практичний, коли застосовуються знання через практикуми;
- практичний – це реальна робота зі спортсменами під час практик з акцентом на саморозвиток і рефлексію знань для закріплення правильних технік.

Ключовим аспектом професійної підготовки майбутніх тренерів є інтеграція теорії та практики. Зміст фахових дисциплін має доповнюватись темами що відображають специфіку роботи тренера. Важливим практичним інструментом можна назвати такі методи навчання як аналіз реальних ситуацій навчально-тренувального процесу, проблемні дискусії, рольові й імітаційні ігри. Педагогічна та тренерська практики мають містити професійні завдання щодо проведення навчально-тренувального процесу у басейні, діагностика техніки плавання, аналіз помилок, організація змагального процесу для закріплення спортивної майстерності з переходом до нових завдань та вимог до фізичного стану спортсмена тощо.

Майбутні тренери з плавання проходять практику у дитячо-юнацьких спортивних школах, спортивних спорудах, басейнах закладів вищої освіти тощо. Під час цього здобувачі освіти отримують педагогічну підтримку від викладачів ЗВО та досвідчених тренерів.

Оцінка та моніторинг компетентності тренерів з плавання здійснюється за такими критеріями як діяльнісно-оперативним, когнітивним і особистісним.

Л. Рибалко у своїх дослідженнях [5] акцентує на практичній реалізації здоров'язбережувальних технологій під час педагогічної практики, з рекомендаціями інтеграції елементів рефлексії та самооцінки на всіх етапах практики тренера з плавання. Це важливо для майбутніх тренерів з плавання, так як пріоритетом є збереження здоров'я спортсменів і профілактика перетренованості у них.

Додаткові практичні форми навчання що наразі застосовуються: відео аналіз і фіксування техніки з плавання під час навчально-тренувального та, особливо, змагального процесу спортсменів, співпраця з Федерацією плавання України з розробки методичних рекомендацій для використання тренерами ДЮСШ (дитяча юнацька спортивна школа), ШВСМ (школа вищої спортивної майстерності) під час навчального року, включаючи семінари, тренінги, курси підвищення кваліфікації тренерів і суддів федерації, стажування на різних об'єктах тощо, а також проєктна діяльність, яка включає в себе розробку індивідуальних планів підготовки конкретних спортивних груп плавців різного рівня навчання та підготовки від початкового рівня до спортивного вдосконалення.

Отже, практичні аспекти тренера з плавання забезпечують поступовий перехід від теоретично-практичної ролі здобувача вищої освіти у своїй професії до компетентного тренера, що пронизує весь процес професійної підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Геращенко Ж. В. Формування професійної компетентності майбутнього тренера з плавання у процесі вивчення фахових дисциплін: автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2015. 20 с. URL: <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f8f00371-2b13-41ba-a1af-1f77e2d8ce90/content>

2. Долгова Н. О. Модернізація фізичного виховання та спорту в університетській освіті Польщі та України: компаративний аналіз: монографія. Суми: Сумський державний університет, 2017. 238 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/33f0bc37-22c0-4a82-97d3-486b95664af9/content>

3. Плачинда Т. С.. Фахова підготовка тренерів у контексті сучасних освітніх трансформацій. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: педагогіка та психологія. 2026 (11). URL: <https://doi.org/10.54929/2786-9199-2026-11-09-03>

4. Рибалко Л. М. (2019). Формування готовності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту до провадження здоров'язбережувальних технологій. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: педагогічні науки. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnuchkpn_2019_3_34

5. Рибалко Л. М. Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі: колективна монографія / за заг. ред. Л.М. Рибалко. Тернопіль: Осадца В.М., 2019. С. 8–29. DOI: 10.5281/zenodo.3266175.